

Матеріали і методика досліджень.

Дію пестицидів вивчали щодо штамів бактерій, що є збудниками бактеріальних хвороб цукрових буряків і зберігаються в колекції відділу фітопатогенних бактерій Інституту мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України. Штами було ізольовано на території України в різні роки та отримано із зарубіжних колекцій.

Для проведення даного дослідження використовувалися такі штами фітопатогенних бактерій: *Pseudomonas syringae* 7923, *P. syringae* 7921, *Pseudomonas syringae* pv. *aptata* 8544, *P. syringae* pv. *aptata* 8545, *Xanthomonas axonopodis* 6, *X. axonopodis* 10, *X. axonopodis* 22, *X. axonopodis* 7325, *X. axonopodis* 8715, *Agrobacterium tumefaciens* 9052, *A. tumefaciens* 9054, *A. tumefaciens* 8628.

Чутливість фітопатогенних бактерій до пестицидів виявляли за інтенсивністю росту на картопляному агарі з доданими до нього пестицидами в дозах рекомендованих виробником, збільшеній та зменшеній десятикратно.

У досліді використовувались пестициди, що дозволені до застосування в Україні і призначені для обробки насіння і посівів цукрових буряків для обмеження розвитку різних патогенів - Роялфло, 48% в.с.к, Максим XL 035 FS, т.к.с, Круїзер 350 FS, т.к.с, Семафор 200 ST, т.к.с, Альто Супер, 33% к.е, Фалькон 460 ЕС, к.е, Фундазол 50 %, з.п, Сумітрон 50% к.е та чотири найменування фунгіцидів, що застосовуються на інших культурах для обмеження розвитку хвороб, що викликаються грибами - Топсін М, з.п, Ридоміл Голд 68 WG, в.г, Альетт, з.п, Скор 259 ЕС, к.е.

Результати досліджень. Збудники смугастості жилок *P. syringae*, раку *A. tumefaciens* та туберкульозу *X. axonopodis* виявилися в основному не чутливими до фунгіцидів та інсектицидів, що використовують для обробки насіння та рослин цукрових буряків (табл. 1). Встановлено, що частково пригнічує ріст *P. syringae* 7921,

P. syringae pv. *aptata* 8544, *P. syringae* pv. *aptata* 8545, *X. axonopodis* 6, *X. axonopodis* 10, *A. tumefaciens* 9054 в концентрації в 10 разів більше рекомендованої виробником, інсектицидний протруйник на основі біфентрину 200 г/л. - Семафор 200 ST, т.к.с. Відмічено відсутність росту бактерій *X. axonopodis* 7325 та *A. tumefaciens* 8628 за додавання у поживне середовище фунгіциду Альто Супер, 33% к.е з діючою речовиною пропіконазол 250 г/л+ ципроконазол 80 г/л та *X. axonopodis* 7325 під впливом Фалькону 460 ЕС, к.е з діючими речовинами - спірокамін 250 г/л + тебуконазол 167г/л + триадименол 43 г/л (РВх10).

Висновки. Більшість препаратів, що використовують для обробки насіння та посівів цукрових буряків не впливають на збудників бактеріальних хвороб культури, за винятком фунгіцидів Альто Супер, 33%, к.е, та Фалькон 460 ЕС, к.е, які впливають лише на окремі штами збудників.

За дослідження інтенсивності росту фітопатогенних бактерій на середовищах з додаванням фунгіцидів, рекомендованих до застосування на інших культурах,

було встановлено, що повністю пригнічує ріст бактерій всіх видів і штамів у дозах рекомендованих виробником та РВх10, РВх0,1 препарат Ридоміл Голд 68 WG, в.г, на основі 640 г/кг манкоцебу+40 г/кг металаксилу-М. Необхідно зазначити, що раніше, за вивчення впливу фунгіцидів на фітопатогенні бактерії, збудників хвороб зернових культур, також відмічено антибактеріальну активність препаратів, діючою речовиною яких був манкоцеб [7].

Паралельно виявлено повну відсутність росту бактерій всіх видів і штамів на середовищі з додаванням фунгіциду Альетт, з.п, у дозі РВх10 та часткове пригнічення їх росту за додавання цього препарату в дозі, рекомендованій виробником.

Отже, отримані результати вказують на антибактеріальну активність препарату Ридоміл Голд 68 WG, в.г з діючою речовиною 640 г/кг манкоцебу+40 г/кг металаксилу-М, що дає підстави для детального вивчення можливості його використання в обмеженні розвитку фітопатогенних бактерій.

Бібліографія

Билай В. И. Микроорганизмы – возбудители болезней растений / В.И. Билай. - К.: Наукова думка, -1988. - 552 с
 Израильский В. П. Бактериальные болезни растений / В.П. Израильский. – М.: Государственное изд-во сельхозлитературы, 1960. – 468 с.
 Лихочвар В. В. Рослинництво. Технології вирощування сільськогосподарських культур / В.В. Лихочвар, В.Ф. Петриченко, П. В. Іващук, О. В. Корнійчук. – Львів: НВФ «Українські технології», 2010. – 1088 с.
 Роїк М. В. Хвороби коренеплодів цукрових буряків / М.В. Роїк, А.К. Нурмухаммедов, А. С.Корнієнко.– К.: ПоліграфКонсалтинг, 2004. – 224 с.
 Саблук В. Т. Шкідники та хвороби цукрових буряків / В.Т.Саблук, Р. Я.Шендрик, Н. М.Запольська. К.: Колообіг, 2005. – 448 с.
 Фітопатогенні бактерії. Бактеральні хвороби рослин: Монографія / Р.І. Гвоздяк, Л.А.Пасічник, Л. М. Яковлева, С.М. Мороз, О.О. Литвинчук, Н.В. Житкевич, С.Ф. Ходос, Л.М. Буценко, Л.А. Данкевич, І.В. Гриник, В.П. Патики; За ред. В. П. Патики – К.: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2011 – 444 с.
 Буценко Л.Н., Пасічник Л.А., Патики В.Ф. Использование коммерческих пестицидов для защиты от возбудителей бактериозов зерновых культур // Информационный бюллетень ВПРС МОББ. Материалы докладов Международного симпозиума «Защита растений – проблемы и перспективы» (Кишинев, 30-31 октября 2012г.). - 2012. - С.357-360.
Анотація
 У статті викладені результати лабораторних досліджень з вивчення чутливості фітопатогенних бактерій, збудників хвороб цукрових буряків до різних доз пестицидів.
Анотация
 В статье изложены результаты лабораторных исследований по изучению чувствительности фитопатогенных бактерий, возбудителей болезней сахарной свеклы к разным дозам пестицидов.
Annotation
 In the article the results of laboratory studies on the sensitivity of pathogenic bacteria, pathogens of sugar beet to different doses of pesticides.

УДК 573.6:581.143.6:635

МІКРОРОЗМНОЖЕННЯ СТЕВІЇ КЛОНАМИ

СТЕФАНЮК В. Й. –

кандидат сільськогосподарських наук
(ІБКіЦБ НААН України)

Вступ. Серед проблем забезпечення населення високоякісними продуктами харчування особливе місце займає задоволення потреби хворих цукровим діабетом в низькокалорійних солодких речовинах. В даний час багато країн активно розширюють пошук нових замінників цукру, що мають низьку калорійність. Особлива увага при цьому приділяється замінникам цукру рослинного походження. Таким є склад детерпенових глікозидів, що міститься в листках рослини *Stevia Rebaudiana Bertoni*. Ця багаторічна трав'яниста рослина родини складноцвітих

(Compozita), що походить з північно-східних провінцій Парагваю, у листі містить не менше восьми детерпенових глікозидів, що мають солодкий смак. Так, стевіозид солодше цукру в 200 разів, моноглікозид стевіозид – в 30-45 разів. За повідомленнями різних іноземних вчених, вміст цих двох глікозидів коливається від 5 до 7 % [1, 2].

Збір глікозидів стевії за солодкістю чистого білого цукру є еквівалентний 10-68 т/га. Завдяки роботі селекціонерів вміст солодких глікозидів в сухому листі стевії доведений до 12 - 15 % [4].

Репродуктивне розведення стевії ускладнюється тим, що її відтворення в наших умовах доволі складне, тому розмноження стевії ведеться вегетативним методом.

Матеріали та методика дослід-

жень. Дослідження проводились в лабораторії природних замінників цукру Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН України.

Для отримання стерильної культури в якості вихідного матеріалу використовували насіння й апікальні бруньки диплоїдних, тетраплоїдних форм.

Поверхневу стерилізацію проводили розчином дихлориду ртуті (сулеми), білізні, хлораміну, перекису водню та гіполорид кальцію за різних концентрацій та експозицій. Ефективність стерилізації визначали на 5-10 добу у відсотках стерильних експлантів.

Вирощування проводили в спеціальних приміщеннях за температури 24±2°C, освітленні 3000-4000 лк протягом 16 годин, відносній вологості 65-70 %.

Посуд, матеріали та інструменти, жи-

Рис.1. Вплив речовин для стерелізації на стерильність експлантатів

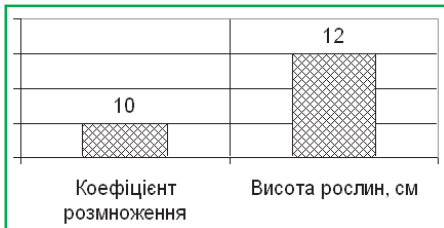

Рис. 2 Вплив живильного середовища за Gamborg O.I., Eweleigh D.E. на коефіцієнт розмноження й висоту рослин стевії.

вильні середовища готували за загальноприйнятими методиками. Статистичний аналіз проведено за програмою Statistica-6 [4].

Результати та обговорення. Насіння й апікальні бруньки, які використовували в якості вихідного матеріалу, стерелізували розчином дихлориду ртуті (сулеми) - 0,04 %, білизни - 35 %, хлораміну - 35 %, перекису водню - 15 % та гіпохлорид кальцію за експозиціями - 30 і 50 хвилин.

Кращим вихідним матеріалом для введення в стерильну культуру є верхівки інтенсивно зростаючих пагонів розміром 2-4 см. З диглоїдних і тетраплоїдних форм стевії середній відсоток вихідного матеріалу із насіння й апікальних бруньок становив, відповідно, 43 і 80 %.

Найбільш ефективною речовиною для стерелізації виявилася 0,04 % сулема з терміном експозиції 30 хвилин; розчини білизни та хлораміну з концентрацією 35 % забезпечували стерелізацію експлантатів лише на 50 %. Найнижчу стерильність відмічено при використанні перекису водню - 15 % та гіпохлориду кальцію (рис. 1.).

Проростки для розмноження висаджували на модифіковані живильні середовища за Gamborg O.I., Eweleigh D.E. [ ]. Середовище з агару й рідке забезпечили коефіцієнт розмноження в межах 10 шт. і висоту рослин 12 см (рис. 2).

Для отримання вищого коефіцієнту розмноження стевії в подальшому дослідженні проводили з використанням жи-

вильного середовища Gamborg O.I., Eweleigh D.E. Додавання до нього 0,2 мг/л і середовища з агару 0,05 мг/л 6-бензил-амінопурина (БАП) сприяло збільшенню кількості бруньок стевії на 25 %. Позитивними також виявилися варіанти додавання до субстратів мезоінозиту, відповідно, 0,1 і 0,05 г та ферулової (0,5-1,0) і гіберелінової кислоти (9-18 мг/л).

Детальніше хімічний склад живильних середовищ для розмноження стевії клонами представлено у таблиці (табл. 1.).

Оптимізація поживного рідкого середовища дозволила збільшити кількість бруньок на одній рослині від 5 до 50-75 шт. Підбір співвідношення між макро- й мікроелементами та фітогормонами на агарі суттєво підвищив вихід меристем в кожному пасажі від 5 до 35 штук.

Висновки

1. Для створення стерильного вихідного матеріалу для введення стевії в культуру доцільно використовувати верхівки інтенсивно зростаючих пагонів розміром 2-4см.

2. В якості стерелізаторів пагонів кращими виявилися 0,04 % розчин сулеми з експозицією дії 30 хвилин; в цьому варіанті частка стерильних експлантатів сягає до 80 %.

3. Для вирощування рослини стевії краще застосовувати модифіковані рідкі живильні середовища за Gamborg O.I., Eweleigh D.E. та на агарі, які забезпечують найбільш високий коефіцієнт розмноження.

Бібліографія

1. Gamborg O.I., Eweleigh D.E. Culture methods and detection of glucanases in cultures of west and barley // Con. J/ Biochem.-1968.-46.№5.-P 417-421.

2. Sokoguchi Mizul E Tatguiko Kon. As pesquisos japanesos con Stevia rebaudiana Bertonie estenosideo. Cencia ecultura. 34(2). Fevereiro de 1982, P.235-248.

3. Ермантраут Е.Р. Статистичний аналіз агрономічних дослідних даних в пакеті Statistica 6.0 // Методичні вказівки / Е.Р.Ермантраут, О.І.Присяжнюк, І.Л.Шевченко.- Київ, 2006.- 55с.

4. Стефанюк В.Й. Стевія в Україні - (2-е видання, доповн.). Київ.: ТРУД-ГриПол, 2009. - 128 с. (+8 стор. ілюстр).

Анотація

У статті наведено результати отримання стерильного матеріалу за використання різних видів експлантів стевії. Підібрано оптимальний склад фітогормонів, що входять до складу живильного середовища для розмноження клонами за О.І.Gamborg і D.E.Eweleigh.

Анотация

В статье приведены результаты исследования по получению стерильного материала из разных видов эксплантов стевии. Подобран оптимальный состав фитогормонов для питательной среды для размножения стевии клонами.

Annotation

У статті наведено результати отримання стерильного матеріалу за використання різних видів експлантів стевії. Підібрано оптимальний склад фітогормонів, що входять до складу живильного середовища для розмноження клонами за О.І.Gamborg і D.E.Eweleigh.

Таблиця 1.

Хімічний склад модифікованих живильних середовищ для мікророзмноження стевії клонами

Живильне середовище	Одиниця виміру	Живильне середовище за Gamborg O.I., Eweleigh D.E.	
		агар	рідке
Макроелементи	мл	50	25
Мікроелементи	мл	1	0,5
Fe-хелат	мл	5	2,5
Мезоінозит	г	0,1	0,05
Вітаміни	мл	1	0,5
НО	мл	0,5	0,025
Гіберелін	мл	1	0,5
Цукроза	г	40	20
Агар-агар	г	8	-
БАП (6-бензил-амінопурин)	мг	0,2	0,05
Гіберелінова кислота	мг	1	0,5
Ферулова кислота	мг	18	9